

Монографія за загальною редакцією
Т. А. Васильєвої, О. Б. Афанасьєвої

ДЕРЖАВА, ПІДПРИЄМСТВА ТА БАНКИ В СИСТЕМІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ

*За загальною редакцією
доктора економічних наук, професора Т. А. Васильєвої,
кандидата економічних наук О. Б. Афанасьєвої*

Держава, підприємства та банки в системі антикризового управління

Монографія

Видавництво «Ярославна»
Суми 2013

За загальною редакцією:

доктора економічних наук, професора Т. А. Васильєвої,
кандидата економічних наук О. Б. Афанасьєвої.

Рецензенти:

А.Я. Кузнецова, доктор економічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ);

О.М. Колодизів, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри банківської справи Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця;

І.І. Д'якова, доктор економічних наук, професор, декан факультету банківських технологій ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України»

Автори: Т. А. Васильєва, д.е.н., професор (розд.: 1.2, 3.2, 4.5, 5.2); О. В. Козьменко, д.е.н., професор (розд. 5.4); С. М. Козьменко, д.е.н., професор (розд. 3.4); С. В. Лєонов, д.е.н., професор (розд.: 2.5, 3.7, 4.8, 5.3); П. Г. Перерва, д.е.н., професор (розд.: 1.3, 3.1); І. О. Шкільник (розд. 4.1); Л. Л. Гриценко, д.е.н., доцент (розд. 2.1); О. В. Абакуменко, к.е.н., доцент (розд. 1.1); Н. В. Винниченко, к.е.н., доцент (розд. 2.8); Т. П. Гончаренко, к.е.н., доцент (розд. 3.8); О. О. Захаркін, к.е.н., доцент (розд. 3.5); В. О. Касьяненко, к.е.н., доцент (розд. 2.7); М. В. Корнєєв, к.е.н., доцент (розд. 2.9); О. В. Кузьменко, к.е.н., доцент (розд. 5.4); О. В. Луняков, к.е.н., доцент (розд. 2.8, 2.9); Ю. М. Петрушенко, к.е.н., доцент (розд. 2.6); П. М. Рубанов, к.е.н., доцент (розд. 2.10); Г. О. Пересадько, к.е.н., доцент (розд. 3.8); К. В. Савченко, к.е.н., доцент (розд. 2.9); О. Б. Афанасьєва, к.е.н. (розд.: 1.2, 2.2, 4.1, 4.2, 5.1-5.3, 5.5, 5.6); К. В. Багмет, к.е.н. (розд. 2.3); А. О. Бойко, к.е.н. (розд. 4.8); І. М. Боярко, к.е.н. (розд. 2.1); А. В. Буряк, к.е.н. (розд. 4.7); О. М. Діденко, к.е.н. (розд. 2.1); К. М. Д'яконов, к.е.н. (розд. 5.5); О. В. Когляревський, к.е.н. (розд. 4.5); Я. М. Кривич, к.е.н. (розд. 5.1); О. О. Куришко, к.е.н. (розд. 2.5); М. Г. Олещук, к.е.н. (розд. 4.5); Л. С. Остапенко, к.е.н. (розд.: 1.2, 3.2-3.5, 3.7); О. В. Радченко, к.е.н. (розд. 4.4); Ю. С. Серпенінова, к.е.н. (розд. 2.4); Л. Ю. Сисоєва, к.е.н. (розд. 5.6); В. Л. Товаянський, к.е.н. (розд.: 1.3, 3.1); Д. Л. Циганок, к.е.н. (розд. 2.3); М. С. Антонов (розд. 2.10); С. Д. Богма (розд. 4.3); В. М. Бойченко (розд. 2.2); А. В. Височина (розд. 2.6); Н. М. Власенко (розд. 4.6); І. В. Діденко (розд. 4.2); С. В. Дубовик (розд. 4.6); О. М. Есманов (розд. 2.8); О. В. Ісаєва (розд. 2.10); А. С. Ласукова (розд. 4.4); Д. В. Леус (розд. 4.6); Г. А. Малиш (розд. 4.3); І. В. Красюк (розд. 4.7); С. А. Прийменко (розд. 3.2); О. В. Рябенков (розд. 3.6); Я. В. Самусевич (розд. 2.7); Л. Ф. Соколенко (розд. 2.8); В. С. Тихенко (розд. 2.6); Г. М. Шульженко (розд. 4.7).

В 19 Держава, підприємства та банки в системі антикризового управління: монографія /за ред. д.е.н., проф. Т. А. Васильєвої, к.е.н. О. Б. Афанасьєвої. - Суми: «Ярославна», 2013. - 488 с.

ISBN 978-966-7538-58-7

УДК 378.612 (075.8)

ББК 28.707.3я73

У монографії досліджено теоретичні основи та методичні підходи до антикризового управління на рівні держави, підприємств та банків, систематизовано вітчизняний та зарубіжний досвід антикризового менеджменту. Виявлено проблемні аспекти та узагальнено сучасні підходи до прогнозування, мінімізації та управління кризовими ситуаціями.

Видання призначене для фахівців у галузі антикризового управління та фінансів, студентів та аспірантів економічних спеціальностей, викладачів, практиків та науковців.

© Васильєва Т. А., 2013

© Афанасьєва О. Б., 2013

© Видавництво «Ярославна», 2013

ISBN 978-966-7538-58-7

ПЕРЕДМОВА

Лібералізація грошово-кредитних відносин внаслідок глобалізаційних процесів призвела до інтенсифікації розвитку підприємницької діяльності одночасно з посиленням впливу дестабілізаційних факторів зовнішнього середовища на функціонування суб'єктів господарювання та погіршення кількісних та якісних характеристик їх діяльності. Подібна ситуація спричинила зростання рівня вразливості та чутливості економіки країни в цілому та її структурних одиниць зокрема до волатильності світових фінансових ринків. Підтвердженням об'єктивності визначених тенденцій виступає динаміка кількості фінансових та економічних криз та масштабу їх деструктивного впливу на економіку ряду країн світу, що в результаті має синергетичний ефект, який призводить до нестабільності всієї міжнародної фінансово-економічної архітектури.

Взаємопов'язаність усіх економічних агентів країни, зокрема, банківських установ як посередників господарювання, а також державних органів обумовлює необхідність координації зусиль при впровадженні системи попередження та управління кризами. Таким чином, найбільш доцільним є саме комплексний підхід при дослідженні інструментарію антикризового регулювання та управління.

Незважаючи на актуальність даного наукового напрямку, наразі в науковій економічній літературі залишається потреба в проведенні системного дослідження, присвяченого вивченню теоретичних розробок, та практичному аналізу елементів системи антикризового управління на рівні підприємств, банків, а також державного регулювання в мовах кризових явищ. Так, у сучасних умовах особливо гостро постає проблема формування та впровадження у повсякденну діяльність банків виваженої та науково-обґрунтованої системи антикризового управління, побудованої з урахуванням позитивного світового досвіду, національних особливостей та специфічних характеристик об'єкта управління, що і обумовлює актуальність теми даного монографічного дослідження.

Метою цієї монографії є дослідження економічної сутності кризових явищ, виявлення існуючих проблем в управлінні кризами та подання пропозицій щодо усунення існуючих недоліків систем антикризового менеджменту на рівні державних органів, підприємств та банківських установ, визначення напрямків їх подальшого розвитку й удосконалення.

4.4. Вплив світової фінансової кризи на соціальні аспекти діяльності банків

Вплив глобалізаційних та інтеграційних процесів на економіку України обумовлює її постійне удосконалення, що передбачає

Сталий розвиток суспільства є однією із сучасних проблем, що постала перед людством у XXI ст. й вирішення якої покликане налагодити відносини бізнес-структур з суспільством, переорієнтувати економічний та суспільний розвиток на збереження природного та людського потенціалу. На сьогодні фінансові інститути виступають активними учасниками життя суспільства й приймають участь у вирішенні гострих суспільних проблем, що забезпечується завдяки впровадженню концепції корпоративної соціальної відповідальності.

Роль банків, виходячи із зазначеного, зводиться не тільки до виконання своїх базових функцій (наприклад, перерозподілу фінансових потоків між суб'єктами), а й до здатності здійснювати вплив на покращення добробуту суспільства шляхом прямого втручання у вирішення соціальних питань або за рахунок спрямування капіталу своїх клієнтів у соціально значущі сфери.

Керуючись провідними світовими тенденціями, концепцію корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) почали впроваджувати й українські банки. Дослідження вітчизняних учених у даному напрямку є досить фрагментарними, а практика впровадження концепції КСВ майже відсутня, не зважаючи на створення мережі Глобального договору ООН (ГД ООН) в Україні (2006 р.).

Впровадження концепції КСВ в країнах пострадянського простору має свої специфічні особливості. Зокрема, КСВ як нове поняття, що приходить в пострадянські країни, зазнає досить часто невірною тлумачення, а бізнес-структури впроваджують лише деякі(вигідні конкретному бізнесу) компоненти. У банках це, наприклад, кодекси етичного ведення бізнесу, спонсорські та благодійні проекти.

У цілому варто зазначити, що жоден з суб'єктів господарювання, що веде діяльність в Україні, не реалізує концепцію КСВ в повному обсязі, що підтверджується даними дослідження благодійного фонду «Демократичне суспільство» у 2006 р. (рис. 4.11).

Відповідно до даних, представлених на рис. 4.11, основними соціальними ініціативами українського бізнесу є налагодження соціального партнерства з місцевими громадами та найманими працівниками, а також нівелювання впливу на навколишнє середовище.

Рисунок 4.11 – Заходи соціально-відповідального бізнесу, що реалізуються в Україні [21]

Примітка: СББ – соціально відповідальний бізнес

Серед основних проблем, які є перепонами в активному впровадженні концепції КСВ в Україні, є:

- низька поінформованість суспільства і, як наслідок, відсутність суспільних ініціатив із впровадження КСВ;
- недосконале розуміння сутності КСВ і, як наслідок, відсутність збалансованої системи показників КСВ, що дає можливість оптимізувати управління ризиками та налагодити систему внутрішньокорпоративного менеджменту;
- фрагментарний підхід до впровадження концепції КСВ;
- стан економіки країни, наслідки впливу світової-фінансово-економічної кризи 2008-2009 рр.;
- низький рівень (частіше відсутність) співробітництва бізнесу та органів місцевої влади;
- небажання публікувати та складати нефінансові (соціальні) звіти;
- відсутність законодавчих норм та правил в сфері КСВ, термінологічна невизначеність;
- правовий нігілізм;

- нестабільність політичної ситуації в країні;
- пострадянська система соціального захисту;
- відсутність конструктивного діалогу між бізнесом та суспільством.

Аналіз світового досвіду впровадження концепції КСВ в банках доводить, що особливого значення набуває стратегічний підхід, у межах якого КСВ має реалізовуватися на всіх рівнях управління банком, враховувати інтереси та потреби всіх зацікавлених осіб. Так, впровадження соціальної відповідальності повинно відбуватися на трьох рівнях – початковому (дотримання законодавчих норм відносно сплати податків, заробітної платні, створення робочих місць, підвищення кваліфікації персоналу), корпоративному (розвиток соціальної сфери суб'єкта господарювання) та вищому (вирішення проблем та питань, які знаходяться поза межами діяльності компанії: соціальні інвестиції, соціальне партнерство) [128]. До соціальної відповідальності українським бізнес-структурам необхідно залучатися поступово, налагоджуючи усі необхідні зв'язки – з державою, органами місцевої влади, некомерційними організаціями.

Події останніх років, зокрема, світова фінансово-економічна криза 2008-2009 рр., обумовили суттєве уповільнення темпів поширення концепції КСВ, згорання ряду соціальних ініціатив банків, зменшення обсягів соціальних інвестицій. Одним із заходів у посткризовий період, що завдав суттєвого впливу на КСВ, стало зменшення видатків на соціальні ініціативи, тотальна економія на фінансових ресурсах, що позначилося на трудових відносинах.

Проведемо ґрунтовний аналіз наявності та способів реалізації концепції корпоративної соціальної відповідальності в банках України, а також охарактеризуємо найбільш демонстративні практики соціально-відповідального ведення банківського бізнесу з метою виявлення наслідків впливу світової фінансово-економічної кризи 2008-2009 рр.

Дослідження стану концепції КСВ в банківському секторі України було здійснено на прикладі банків 1 та 2 груп за обсягом активів за класифікатором Національного банку України (НБУ). Представники саме цих груп були обрані з огляду на те, що дані банки є найбільшими в банківському секторі фінансового ринку України, обслуговують значну кількість клієнтів (як роздрібних, так і корпоративних), виступають працедавцями для значної кількості осіб і мають об'єктивні передумови до впровадження даної концепції. Одразу варто наголосити на тому, що з аналізу був виключений АТ «Сведбанк», виходячи з його припинення діяльності в Україні в найближчий час. Банки АТ «Укрсоцбанк» та UniCredit розглядаються як одна установа з

огляду на ідентичність даних, представлених на офіційному сайті. Таким чином, загальна кількість банків для аналізу складає 34.

Огляд офіційних сайтів банків, представлених для аналізу, дає змогу отримати наступні результати щодо імплементації концепції корпоративної соціальної відповідальності в банках України, представлені на рис. 4.12.

Як свідчать дані рис. 4.12, лише в діяльності 19 банків (ПАТ «Приватбанк», АТ «Райффайзен банк Аваль», ПАТ «Укрсоцбанк- UniCredit», ПАТ «ПУМБ», АТ «УкрСиббанк», ПАТ «Альфа Банк», ПАТ «Комерційний банк «Надра», АТ «Дельта Банк», ПАТ «Дочірній банк Сбербанку Росії», ПАТ «Кредитпромбанк», ПАТ «Банк «Південний», ПАТ «ФКБ Банк», ПАТ «Ві-ЕйБі Банк», ПАТ «Банк Кредит Дніпро», ПАТ «КБ «Хрещатик», АТ «ІМЕКСБАНК», АТ «Родовід Банк», ПАТ «Банк «Фінанси та кредит», АТ «Укресімбанк») було виявлено принципи соціального підходу до ведення бізнесу, що є низьким значенням, враховуючи те, що банки приймають безпосередню участь у розподілі фінансових потоків та акумулюванні коштів, співпрацюють з усіма суб'єктами та мають можливість прямого й опосередкованого впливу на вирішення суспільних проблем.

Як видно із рис. 4.12, показовим є фрагментарний підхід до концепції КСВ та неправильне трактування її змісту. Українські банки вбачають у КСВ тільки спонсорство та благодійність, що є помилковим. Це можна вважати підтвердженням поверхневого розуміння сутності, значущості та складності поняття КСВ. Таким чином, можна охарактеризувати КСВ в банківському секторі України як «модну» тенденцію, що прийшла в країну із Заходу, але поки що не знайшла правильного відображення в українських реаліях. Важливо сприймати концепцію КСВ як один із стратегічних інструментів управління бізнесом.

Аналіз вітчизняного досвіду впровадження концепції КСВ показав, що серед українських банків найбільш наближеними до сучасної світової тенденції в КСВ є підходи ПАТ «Комерційний банк «Надра», ПАТ «ФКБ Банк» та ПАТ «Банк «Фінанси та кредит», на практиці яких зупинимось дещо детальніше.

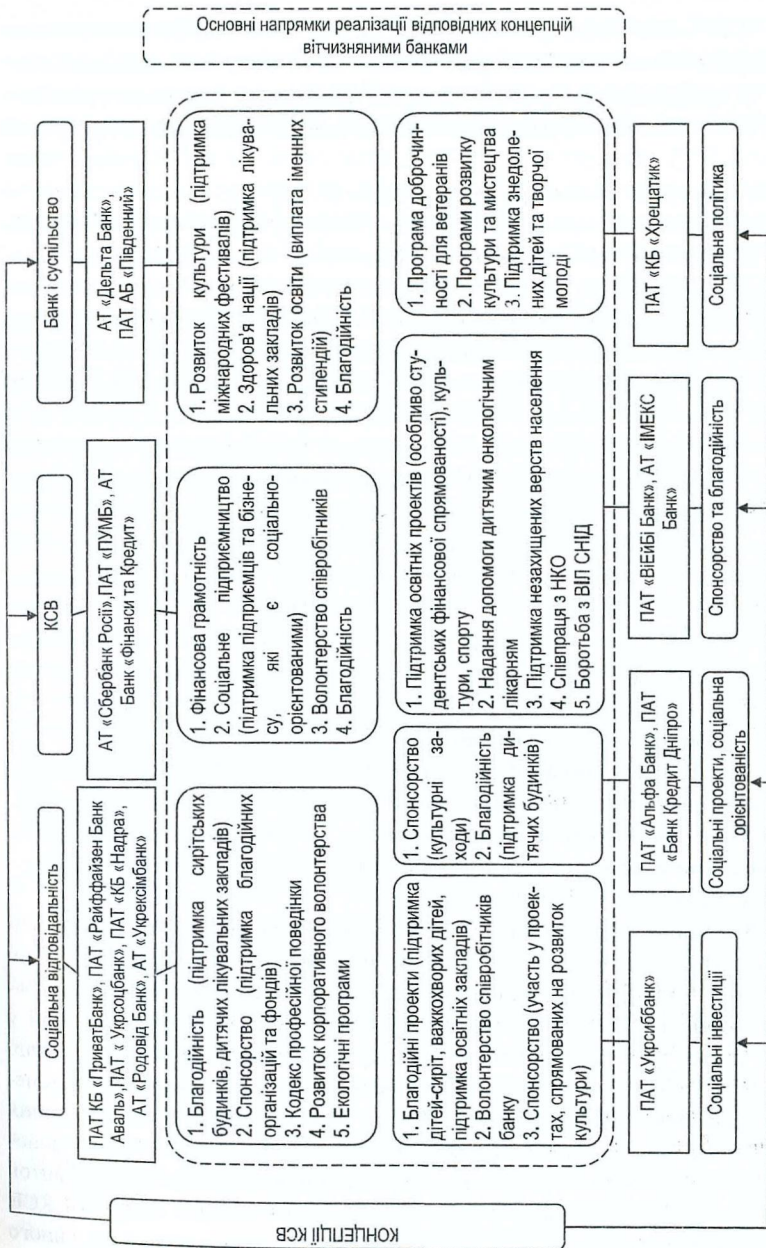

Рисунок 4.12 – Підходи до впровадження концепцій КСВ в банках України

ПАТ «ФКБ Банк» (колишній ПАТ «Ерсте Банк») виділяє чотири складові корпоративної соціальної відповідальності в межах своєї діяльності:

– фінансова грамотність: програма підвищення фінансової грамотності дітей та підлітків (видання книги бізнес-ідей «Хочу заробляти», «Школа фінансової грамотності та підприємництва» для дітей з малозабезпечених сімей); співпраця з міжнародною молодіжною громадською організацією EastWestBusiness (підтримка чемпіонату з бізнес-кейсів, проведення практичних гостьових лекцій з керівниками компаній на тему майбутніх кейсів, підтримка Економічного Клубу, метою якого є знайомство студентів з проблемами глобальної економіки в сучасному світі та тренування навичок дискутування); підвищення фінансової грамотності клієнтів (заснування Клубу в межах якого відбуваються зустрічі з клієнтами з питань фінансових інструментів, ефективного використання банківських продуктів);

– соціальне підприємництво: поширення ідеї соціального підприємництва в українському суспільстві та надання підприємцям, що прагнуть розвинути власний бізнес, доступу до безкоштовної юридичної, фінансової та консультативної допомоги (надання консультацій соціальним підприємцям з питань написання бізнес-планів, фінансової звітності, маркетингу та комунікацій, надання позик кращим соціальним підприємцям);

– благодійність: створення Фонду Ерсте (інвестиції у довгострокові проекти та побудова партнерських стосунків, підтримка особистої та організаційної незалежності громад, їх розвиток, сприяння євроінтеграції);

– волонтерство співробітників.

Такий підхід, звичайно, не є еталонним для всієї банківської системи, але є найбільш наближеним до світової практики, зокрема європейської моделі КСВ, де перевага у кредитуванні часто надається соціально-відповідальним компаніям, а також поширюється волонтерство серед працівників банківських установ.

Концепція корпоративної соціальної відповідальності ПАТ «Банк «Фінанси та кредит» знаходиться на рівні значно вищому у порівнянні з іншими банками. У першу чергу, це пояснюється наявністю соціального звіту. Одразу необхідно зауважити, що звіт даного банку щодо КСВ представлений у формі «буклету», але сама його наявність та публікація окремо (не у складі річного звіту банку) дає підстави стверджувати про високий рівень імплементації соціальної відповідальності. Як і в інших соціально-відповідальних вітчизняних банках, основна увага зосереджується на благодійності – допомога онкохворим дітям, дітям-сиротам, ветеранам; спонсорстві – розвиток молоді, спорту. Позитивним є факт виокремлення у якості складової КСВ «розвиток персоналу» – підвищення кваліфікації, введення дистанційного

навчання співробітників, організація корпоративного дозвілля. Значущим є висновок банку щодо рентабельності інвестицій в персонал – підтверджується позитивна динаміка по операційному прибутку до фінансового результату. Однією зі складових КСВ також визначена лояльність до клієнтів, що представлено наявністю таких умов: кредитні канікули (тіло, відсотки), можливість зміни схеми виплати заборгованості (на ануїтетну), збільшення строків кредитування (до 12 місяців, до 5 років).

Концепція КСВ ПАТ «Банк «Фінанси та кредит» заснована на стейкхолдерському підході, що підтверджується наявністю соціальних заходів як для внутрішніх зацікавлених осіб (зокрема, персоналу), так і зовнішніх (безпосередньо клієнти). Грунтовний підхід даного банку беззаперечно є одним з найбільш ефективних та демонстративних, не дивлячись на короткий термін реалізації КСВ (концепція була прийнята у 2011 р.). Поряд із зазначеними перевагами, існує ряд недоліків, що не були враховані банком, а саме: довільний формат надання звіту, відсутність матеріального виразу/виміру соціальних ініціатив, відсутність документально підтвердженого розуміння сутності КСВ, не визначено коло пріоритетних зацікавлених осіб тощо.

Досвід ПАТ «КБ «Надра» в сфері впровадження концепції КСВ є колаєсальним для вітчизняних банків. З 2006 р. даний банк стає першим членом Глобального Договору ООН серед фінансових інститутів, визначає ряд принципів, на яких базується КСВ (принцип прозорості та відкритості, принцип дотримання інтересів та потреб майбутніх поколінь з метою забезпечення сталого розвитку, принцип ведення постійного діалогу із зацікавленими сторонами, принцип достовірності), що цілком відповідають світовим тенденціям. Концепція КСВ ПАТ «Комерційний банк «Надра» реалізується за такими напрямками:

- взаємодія із зацікавленими сторонами;
- взаємодія з суспільством (заснування Всеукраїнського благодійного фонду «Дитячий світ», який співпрацює з Міністерством охорони здоров'я України, Міністерством України у справах сім'ї, молоді та спорту; налагодження співпраці з НКО);
- спонсорські проекти (культура: міжнародний проект-спектакль «Дон Кіхот», вистава «Сложи слово Вечність», інші проекти);
- розвиток корпоративного волонтерства (опіка над дитячим будинком «Ясний» м. Київ, допомога Науково-практичному медичному центру дитячої кардіології та кардіохірургії та інші акції);
- екологічні програми (програма «Зелений офіс» – раціональне споживання ресурсів та енергії, зменшення відходів; програма «Зелена толока», «Час Землі» – один раз на рік вимикається освітлення на годину).

Окремо варто відзначити, що тільки ПАТ «Комерційний банк «Надра» публікує соціальні звіти, використовуючи при цьому міжнародний стандарт GRI (Global Reporting Initiative). Зокрема, на сайті банку представлено звіти за 2007-2008 рр., щодо періоду 2009-2011 рр. – банк проводить аналіз процесів, які проходили під час діяльності в банку Тимчасової адміністрації НБУ і готує Звіт про прогрес за цей період відповідно до стандартів Глобального Договору ООН. Варто зазначити, що на сьогоднішній день банк не є членом ГД ООН з огляду на ряд фінансових проблем, що виникли внаслідок світової кризи.

Також важливим надбанням даного банку у 2008 р. стала публікація разом із Жіночою професійною лігою Посібника з КСВ, в якому було розглянуто світовий досвід впровадження концепції, досліджено ситуацію в Україні стосовно гендерної рівності у трудових відносинах, проаналізовано активність вітчизняних компаній в освітніх та просвітницьких програмах, а також надано детальну характеристику підходам до впровадження та реалізації концепції КСВ в ПАТ «Комерційний банк «Надра».

Отже, аналізуючи підходи українських банків до впровадження концепції КСВ, варто зазначити, що основними сферами соціальних ініціатив є допомога дітям-сиротам та важко хворим дітям, підтримка дитячих будинків, розвиток культури. Незрозумілим є пасивне ставлення українських банків до оточуючого середовища, враховуючи, що їх клієнтами є велика кількість підприємств важкої промисловості. Виключення складає тільки ПАТ «Комерційний банк «Надра», який декларує участь у покращенні стану екології.

Серед розглянутих банків, фактичні дані з реалізації соціальних програм та ініціатив надають лише ПАТ «Комерційний банк «Надра», ПАТ «ФКБ Банк», ПАТ «ВіЕйБі Банк» та ПАТ «Дочірній банк Сбербанку Росії». Також варто відзначити досвід ПАТ КБ «ПриватБанк», який, декларуючи наявність соціальної відповідальності, реалізовує програми допомоги дітям-сиротам та дітям, хворим на рак, через мережу банкоматів, пропонуючи клієнту пожертвувати будь-яку суму. З одного боку, така практика дає можливість споживачам банківських послуг безпосередньо брати участь у вирішенні гострих соціальних питань, але з іншого боку – інформація щодо участі самого банку у вирішенні соціальних питань відсутня. Також даний банк є «зеленим» – реалізовує програми по захисту оточуючого середовища.

Підсумовуючи все вище наведене, можна стверджувати, що реалізація концепції КСВ в банківському секторі України досі не набула широкої популярності, що обумовлено зазначеними вище перепонами, а також необізнаністю топ-менеджменту стосовно всіх переваг, які може отримати банк від впровадження концепції КСВ. Проте, спостерігається позитивна тенденція

щодо збільшення кількості банків, що намагаються реалізовувати соціальні заходи. Як правило, дані заходи мають одноразовий (непостійний) характер, але з'являється все більше повідомлень щодо постійного розвитку персоналу та реалізації благодійних проєктів.

Суттєвого впливу внаслідок світової фінансово-економічної кризи 2008-2009 рр. зазнала якість програм, що реалізовувались банками, а також здатність останніх до впровадження заходів КСВ. Більшість банків так і не перейшли до наступного рівня концепції КСВ – корпоративного та вищого або повномасштабного провадження. Початковий етап – етап ознайомлення та фрагментарної реалізації окремих (вигідних банку) складових концепції – триває й до сьогодні. Концепція корпоративної соціальної відповідальності є необхідним засобом повернення довіри до банків з боку клієнтів, особливо для тих, які зазнали суттєвого впливу кризи та мають ряд проблем (фінансового та нефінансового характеру).

4.5. Вплив світової фінансової кризи на кон'юнктуру розвитку ринку банківських послуг в Україні

Світова фінансова криза загострила цілий ряд проблем у функціонуванні банківської системи України, значно підірвала довіру населення та організацій до банківських установ та в цілому до фінансово-кредитної системи. В Україні початок кризових явищ у банківській системі ознаменувався значними загостренням проблем ціноутворення на ринку банківських послуг, у чому менеджмент більшості банків вбачав, з однієї сторони, серйозну загрозу діяльності та існуванню цих установ, а з іншої – чи не єдину можливість вистояти у важкі часи за умов, коли не варто розраховувати на підтримку іноземного капіталу.

З початком фінансової кризи у вітчизняній банківській системі активно розпочався відтік грошових коштів, які населення вилучало із власних депозитних рахунків. У таких умовах, коли дані процеси необхідно було зупинити, дієвим важелем виявились цінові чинники. З того часу і до сьогоднішнього дня ціна на процентні банківські послуги активно використовується банками як інструмент управління власною ліквідністю. Загальна динаміка середньозваженої процентної ставки за депозитами у національній та іноземній валюті, залучених у звітному періоді на рахунки резидентів в цілому, є оберненою до динаміки найбільш ліквідних активів банку – коштів на раху-